

**Załącznik nr 2 do Uchwały
Nr 56/757/13/IV
Zarządu Województwa Warmińsko-
Mazurskiego
z dnia 12 listopada 2013 r.**

**RAMOWY PROGRAM KOREKCYJNO-EDUKACYJNY
DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC W RODZINIE**

Wstęp

„W ciągu roku jeden na czterech mężczyzn stosuje jedną z form przemocy wobec swojej partnerki. Pięćdziesiąt procent mężczyzn co pewien czas w swoim małżeństwie wykorzystuje fizycznie swoje partnerki. Bicie żon i bicie dzieci historycznie, kulturowo i prawnie było aprobowane jako metody mężczyzny na ustawianie i utrzymywanie autorytetu w rodzinie. Podczas gdy prawne przyzwolenie na karanie fizyczne żony przez męża zostało zniesione, kulturowe przyzwolenie na takie zachowanie pozostało. Nadal w wielu rodzinach popularne jest używanie znieważającego zachowania w celu utrzymania w rodzinie statusu osoby ważniejszej.

Specjaliści podkreślają, że najprawdopodobniej najtrudniejszym aspektem radzenia sobie z tym problemem w grupie mężczyzn jest łatwość z jaką w wielu teoriach psychologicznych przypisuje się winę sprawcy, ofierze, związkowi albo wszystkim trzem. Sprawca będzie często przyznawał, że „nie powinien jej uderzyć, ale...”. To „ale” jest wzmacniane za każdym razem kiedy nie jest kwestionowane(...)”,

piszą realizatorzy programu „Praca ze sprawcą przemocy w rodzinie” w materiałach opracowanych przez Fundację Przeciw Wykluczeniu Społecznemu „Będziesz” Poznań 2007.

W związku z tym funkcjonowanie mechanizmów obronnych jest wpisane w problematykę przemocy w rodzinie. Tak ofiara, jak i sprawca często wypiera zachowania przemocowe, tłumy nieprzyjemne uczucia, zwleka z reakcją na swoje lub partnera destrukcyjne zachowania, manipuluje rzeczywistością, odwraca sens zdarzeń, intelektualizuje, racjonalizuje, itd. Świat w którym żyją oparty jest więc na fantastycznym myśleniu i destrukcyjnych przekonaniach, a nie na realnym podejściu do świata, w którym panują określone zasady społeczne i prawo.

Sprawca opiera swoje zachowanie na niszczących przekonaniach, między innymi:

- że, ma prawo do kontrolowania zachowań, uczuć i myśli swojej partnerki;
- że, przemoc jest dozwoloną metodą uzyskiwania kontroli nad partnerką;
- że, władza w domu powinna należeć do mężczyzny;
- że decyzje w rodzinie podejmuje tylko mężczyzna.

W roku 2010 na podstawie badań zrealizowanych na zlecenie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej przez TNS OBOP opublikowano DIAGNOZĘ ZJAWISKA PRZEMOCY

W RODZINIE W POLSCE WOBEC KOBIET I WOBEC MĘŻCZYŹN. CZĘŚĆ I – RAPORT Z BADAŃ OGÓLNOPOLSKICH.

Dokument ten zawiera istotne informacje na temat zjawiska przemocy w Polsce, które mają znaczenie fundamentalne przy planowaniu i realizacji skutecznych działań korekcyjno-edukacyjnych na rzecz powstrzymania przemocy w rodzinie.

Podstawy prawne ramowego programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie to:

1. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493 ze zm.);
2. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne (Dz. U. Nr 50, poz. 259);
3. Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2006-2016.

Ramowy program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie stanowi integralną część systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz uzupełnia różne formy interwencji prawnych i administracyjnych podejmowanych wobec sprawców.

Proponowany program zawiera propozycje działań psychologicznych, edukacyjnych i socjalizacyjnych ukierunkowanych na taką zmianę zachowań i postaw osób stosujących przemoc, która zmniejszy ryzyko dalszego stosowania przez nie przemocy oraz zwiększy ich zdolność do samokontroli agresywnych zachowań i do konstruktywnego współżycia w rodzinie.

I. CEL GŁÓWNY PROGRAMU ODDZIAŁYWAŃ KOREKCYJNO-EDUKACYJNYCH DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC W RODZINIE

Zmiana zachowań przemocowych osób stosujących przemoc w rodzinie na zachowania nieprzemocowe.

II. CELE SZCZEGÓŁOWE:

- zdobycie i podniesienie wiedzy na temat mechanizmów powstawania przemocy w rodzinie;
- powstrzymanie osób stosujących przemoc w rodzinie przed dalszym stosowaniem przemocy;
- rozwijanie umiejętności samokontroli i współżycia w rodzinie;
- zdobycie umiejętności komunikowania się i rozwiązywania konfliktów w rodzinie bez stosowania przemocy;
- kształtowanie umiejętności w zakresie wychowywania dzieci bez używania przemocy w rodzinie;
- uznanie przez osoby stosujące przemoc w rodzinie faktu stosowania tej przemocy;
- uzyskanie informacji o możliwościach podejmowania działań terapeutycznych.

III. Adresaci programu:

- instytucje i organizacje zaangażowane w przeciwdziałanie przemocy oraz pracujący w nich specjaliści, ofiary przemocy w rodzinie, a także całe społeczności lokalne i ponadlokalne;
- osoby skazane za czyny związane ze stosowaniem przemocy w rodzinie, odbywające karę pozbawienia wolności w zakładach karnych;
- osoby skazane za czyny związane ze stosowaniem przemocy, wobec których sąd zawiesił warunkowo wykonanie kary, zobowiązując ich do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym;
- osoby stosujące przemoc, które uczestniczą w terapii uzależnienia od alkoholu – w tym przypadku oddziaływania korekcyjno-edukacyjne stanowią uzupełnienie podstawowej terapii;

- osoby stosujące przemoc zgłaszające się do uczestnictwa w programie w wyniku innych okoliczności.

IV. Podstawowe założenia programu to:

- bezpieczeństwo osób doświadczających przemocy w rodzinie stanowi podstawowy priorytet;
- program ma przyczynić się do zmian w postawach i zachowaniach oraz zwiększać poczucie odpowiedzialności za własne czyny;
- sprawcy przemocy uczestniczący w programach mają być traktowani w sposób nieuwłaczający ich godności;
- utrzymanie współpracy i komunikacji między realizatorami programów dla sprawców, a placówkami i instytucjami zajmującymi się pomaganiem osobom doświadczającym przemocy w rodzinie;
- przestrzeganie przez realizatorów standardów etycznych i pragmatycznych opartych na aktualnej wiedzy i badaniach.

V. Obszary oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych uwzględniane w ramach realizacji programu

- edukacja na temat skutków stosowania przemocy, stereotypów, które usprawiedliwiają stosowanie przemocy oraz sposobów eliminowania agresywnych zachowań;
- rozpoznawanie i zmiany systemu przekonań i postaw osobistych, które inicjują i wzmacniają stosowanie przemocy;
- promowanie wartości i postaw, które stanowią konstruktywną alternatywę wobec postaw wspierających przemoc;
- zmiany behawioralno-poznawcze polegające na ćwiczeniu nowych konstruktywnych form myślenia i reagowania, eliminacji krzywdzących zachowań.

VI. Realizacja programu

- program powinien być realizowany w formie działań psychologicznych, edukacyjnych i socjalizacyjnych, ukierunkowanych na taką zmianę zachowań i postaw osób stosujących przemoc, która zmniejszy ryzyko dalszego stosowania przez nie przemocy oraz zwiększy ich zdolność do samokontroli agresywnych zachowań i do konstruktywnego współżycia w rodzinie;

- tworzenie przez instytucje i organizacje realizujące programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, systemu monitorowania zachowania związanego z przemocą u osób uczestniczących w programie, w trakcie trwania programu i do 3 lat po jego zakończeniu oraz współpraca z instytucjami i organizacjami prowadzącymi programy przeciwdziałania przemocy i pomagania ofiarom przemocy w rodzinie;
- opracowanie i realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych należy do jednostek powiatowych.

Realizacja oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, stanowi element systemowego podejścia do problemu zapobiegania przemocy w rodzinie. Sprawca musi przyjąć do świadomości istotę i konsekwencje swoich czynów. Za przemoc odpowiedzialna jest tylko i wyłącznie osoba stosująca przemoc.

Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie wymaga rozwijania spójnego i wielopoziomowego systemu opartego o:

- sieć specjalistycznych instytucji;
- wykwalifikowanych specjalistów;
- szeroki wachlarz form pomocy;
- jasne i skuteczne procedury interwencyjne, administracyjne i prawne;
- kompleksowe strategie działań wypracowane na podstawie rzetelnej diagnozy problemu przemocy i realizowane w drodze interdyscyplinarnej współpracy służb.

VII. Zasady uczestnictwa w programie

- uczestnictwo w programie traktowane jest jako oddziaływanie korygujące jego niepożądane i szkodliwe zachowanie oraz postawy. Nie jest jednak formą osobistej psychoterapii sprawcy. U osób z zaburzeniami emocjonalnymi realizacja programu korekcyjno-edukacyjnego stanowi uzupełnienie lub kontynuację uczestnictwa w programach udzielających pomocy psychologicznej czy psychoterapeutycznej;
- dla każdego programu korekcyjno-edukacyjnego dla sprawców przemocy w rodzinie powinny być opracowane regulaminy/kontrakty uczestnictwa w formie dokumentu podpisywanego przez uczestników. Regulaminy takie powinny obejmować:

szczegółowe zasady naboru, selekcji, wymogi formalne dotyczące systematycznej obecności w zajęciach, obowiązek bezpiecznego i zgodnego z zasadami współżycia społecznego zachowania w trakcie uczestnictwa w zajęciach, zobowiązanie do powstrzymywania się od przemocowych zachowań i postaw w kontaktach z członkami rodziny i z innymi ludźmi, wymóg uznania osobistej odpowiedzialności za fakty stosowania przemocy w rodzinie;

- w przypadku osób, których uczestnictwo związane jest z decyzjami sądu ograniczającymi wolność osobistą, regulamin/kontrakt powinien przewidywać sankcje za uchylenie się od udziału w programie;
- w przypadku osób, których uczestnictwo podjęte zostało z własnej decyzji, fakt uczestnictwa powinien być objęty tajemnicą, z wyłączeniem możliwości informowania instytucji i organizacji, które skierowały do programu, jak również członków rodziny.

Do udziału w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych nie mogą być przyjmowane osoby:

- chore psychicznie i z zaburzeniami psychiatrycznymi;
- uzależnione od alkoholu lub środków psychoaktywnych, które przed przystąpieniem nie poddały się podstawowemu leczeniu lub równolegle nie realizują terapii uzależnienia;
- uzależnione, po leczeniu podstawowym, ale aktualnie nie utrzymujące abstynencji.

VIII. Zasady prowadzenia zajęć

- podstawową formą pracy korekcyjnej są spotkania grupowe. Pożądane jest jednak również prowadzenie pracy indywidualnej. W minimalnym zakresie, spotkania indywidualne powinny otwierać i zamykać uczestnictwo w programie korekcyjno-edukacyjnym.

Zarówno jedna, jak i druga forma oddziaływania na sprawcę wymaga dokonania rozpoznania diagnostycznego. Dla zaplanowania adekwatnych działań wobec sprawcy niezbędne jest zebranie informacji na temat funkcjonowania sprawcy, jego sytuacji rodzinnej i zawodowej, specyfiki stosowanej przemocy oraz cech osobowościowych istotnych dla prowadzenia pracy korekcyjnej;

- programy korekcyjno-edukacyjne wobec osób stosujących przemoc w rodzinie nie prowadzi się w miejscach, w których udziela się pomocy i wsparcia ofiarom przemocy w rodzinie;
- realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie musi być prowadzona przez osoby z wyższym wykształceniem, które ukończyły specjalistyczne przeszkolenie w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz praktycznych metod oddziaływań psychologicznych, określone w §9 Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej;
- realizatorzy programów powinni utrzymywać kontakt z osobami wobec których sprawcy uczestniczący w programie stosowali przemoc – formy tego kontaktu powinny chronić bezpieczeństwo ofiar i dostarczać rzetelnych informacji o zachowaniu uczestników programu wobec członków swej rodziny;
- zajęcia powinny być prowadzone w małych grupach (od 10 do 15 osób);
- łączny czas programu powinien obejmować nie mniej niż 60-120 godzin zajęć, a przerwy między zajęciami nie powinny być dłuższe niż tydzień.

IX. Rezultaty oddziaływań:

- zwiększenie poziomu wiedzy i świadomości uczestników programu na temat przemocy;
- wzrost liczby osób potrafiących kontrolować swoje agresywne zachowania oraz rozwiązywać konflikty bez użycia przemocy;
- liczba utworzonych grup wsparcia dla osób, które ukończyły program;
- wzrost liczby specjalistów przygotowanych do realizacji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych;
- wzrost liczby sieci informacyjnej.

X. Monitoring i ewaluacja realizacji programu.

Monitoring i ewaluację należy prowadzić w oparciu o:

- ankiety;
- wywiad;

- obserwację;
- rozmowę.

W województwie warmińsko-mazurskim podstawą do uzyskania środków finansowych na realizację programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie są następujące dokumenty:

1. „wytyczne do tworzenia modelowych programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie”, zawarte w Załączniku nr 2 do Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie;
2. wskazówki do procedur ewaluacji programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie – opracowane przez Wydział Polityki Społecznej Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie;
3. karta ewaluacyjna programu korekcyjno-edukacyjnego dla sprawców przemocy w rodzinie.

Materiały Źródłowe:

Literatura:

1. Ewa Woydyłło, *Zgoda na siebie*, Komisja Edukacji w Dziedzinie Alkoholizmu i Innych Uzależnień Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa 1993
2. Ewa Woydyłło, *Początek drogi*, Komisja Edukacji w Dziedzinie Alkoholizmu i Innych Uzależnień Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa 1994
3. Józef Augustyn SJ, *Świat naszych uczuć*, Wydawnictwo „M” Kraków 2001
4. Ronald T. Potter-Efron, Patricia S. Potter-Efron, *Złość, alkoholizm i inne uzależnienia*, Instytut Psychologii Zdrowia i Trzeźwości Warszawa 1994
5. Anna Lipowska – Teutsch, *Wychować, wyleczyć, wyzwolić*, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Warszawa 1998
6. Fritz Fischaleck, *Uczciwa kłótnia małżeńska*, Instytut Wydawniczy PAX Warszawa 1990
7. James Gilligan, *Wstyd i przemoc*, Media Rodzina of Poznań , Poznań 2001

Dokumenty źródłowe:

Wojewódzkie ramowe programy korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc w rodzinie: województwa zachodniopomorskiego, śląskiego, podlaskiego oraz mazowieckiego.

Problemy przemocy w rodzinie – materiały szkoleniowe dla osób interweniujących i pomagających, Studium Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie wyd. przez Instytut Psychologii Zdrowia i Trzeźwości PARPA Warszawa 1997 r.

Program „Praca ze sprawcą przemocy w rodzinie” – materiały opracowane przez Fundację Przeciw Wykluczeniu Społecznemu „Będziesz” Poznań 2007.

Wskazówki do procedur ewaluacji programu korekcyjno-edukacyjnego dla sprawców stosujących przemoc w rodzinie – opracowane przez Warmińsko-Mazurski Urząd Wojewódzki w Olsztynie.